

היבטים לשוניים בפרשת וישב עח

דקדוקי קריאה והדרכה לקורא בציבור בפרשת וישב בהפטרה ובראשון של מקץ ותחילת חנוכה

לז ג **כִּי-בֶן-זִקְנִים הוּא לְוֹ**: יש להקפיד על מקום הטפחא בתיבה **הוא**¹. **וַעֲשֵׂה לְוֹ**: טעם נסוג אחור לעי"ן

לז ז **מֵאֲלֵמִים**: למ"ד דגושה ובשווא נע. **קָמָה**: מלעיל²

לז ח **וַיֵּאמְרוּ**: טעם נסוג אחור ליו"ד

לז יג **לָכֵה וְאֶשְׁלַחְךָ אֵלֵיהֶם**: טעם טפחא בתיבת **לָכֵה**

לז טז **אֵיפָה**: במלרע

לז כ **אֶכְלֶתְהוּ**: התי"ו בשווא נח והקמץ רחב

לז כג **בְּתַנְתָּו**: התי"ו בקמץ קטן

לז כה **לֹא-כָל-לֶחֶם**: מתג בלמ"ד הראשונה³ ויש להקפיד על הפרדת המילים על אף היותן מוקפות (כן הדבר גם **אִם-מְשׁוּל** לעיל)

בָּאָה: במלרע. **נִכְאָת**: אל"ף ללא תנועה, יש לקרא "נכות" (ולא נכואות)

לז לב **וַיִּשְׁלַח**: הלמ"ד בדגש חזק והשווא הוא נע. **הִפְרָנָא**: בטעם רביע ולא בגרשיים

לח ט **נִתְּן-זֶרַע**: התי"ו בקמץ חטוף

לח י **וַיֵּרַע**: הטעם ביו"ד מלעיל

לח יב **וַתָּמַת בַּת-שׁוֹעַ אֵשֶׁת-יְהוּדָה**: יש להקפיד על מקום הטפחא במילה **וַתָּמַת**. **הוא**: ברביע, אין להשיגח בזקף שבדפוסים

לח טז **הָבֵה-נָא**: המילה הבה מוקפת לא במהפך

לח כג **פֶּן נִהְיֶה לְבוֹז**: הטפחא במילה **פֶּן**

לח כד **לִיהוּדָה**: הלמ"ד בחירק מלא ואין לבטא שווא ביו"ד

לח כה **לְאִישׁ**: הלמ"ד בשווא נע ולא בקמץ⁴

לט ד **וַיִּשְׁרַת**: במלעיל⁵

לט ט **אֵינָנוּ**: בשורק ולא בחולם

לט יב **וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדֹו**: הבי"ת הראשונה במילה **בְּבִגְדֹו** דגושה⁶ והדל"ת רפויה

¹ אין לנסות "לאזן" במספר ההברות בין התיבות המוטעמות מרכא וטפחא (מאריך וטרחא)

² הקורא מלרע משנה משמעות.

³ הטעמים מועתקים כאן מתכנת כתר בר-אילן, כיון שאין מתג בלניגרד הם נמנעו מלשים אותו, ר"מ ברויאר לשיטתו הוסיף געיות (מתגים) במקומות כמו זה.

⁴ מצביע על דרכה של תמר. לא ידעה, כביכול, במי מדובר.

⁵ כן הדבר בדומה לויברך, ויגרש, וכו'

⁶ הייתה ראויה להיות רפויה, שהרי מתקיימים שני התנאים לביטול הדגש בבגד"כפת בראש מילה: התיבה הקודמת לה מסתיימת בהברה פתוחה וכן היא מוטעמת בטעם מחבר (דרגא). כלל זה עומד בעינו אלא אם כן, האות הראשונה בתיבה השנייה מנוקדת בשווא - בְּבִגְדֹו, ולאחריה אות זהה או ממוצא זהה (בי"ת ואחריה בי"ת או פ"א, כגון: בפרעה) שאז הדגש נותר בעינו.

לט יד הָבִיא לָנוּ... לְצַחַק בָּנוּ: טעם נסוג אחור לה"א ולצד"י בהתאמה

לט טז וַתִּנָּח: במלרע ודגש חזק בנר"ן מלשון להניח⁷

לט יז לְצַחַק בִּי: טעם נסוג אחור לצד"י. בָּא-אֵלַי: התיבות מוקפות ולא כחלק מהדפוסים אשר הטעימו את התיבה הראשונה במונח

לט יט עָשָׂה לִי: טעם נסוג אחור לעי"ן

מ א חֲטָאוּ: מרכא⁸ כטעם משנה בחי"ת, הטי"ת בשווא נע, אין לקרא: חטו. לְאֲדֹנֵיהֶם: האל"ף מבוטאת בחטף-פתח ויוצאת מכלל "משה וכלב"

מ ג בְּמִשְׁמֶר: הבי"ת בשווא ולא בפתח, המ"ם בפתח

מ ד אַתֶּם וַיִּשְׁרֹת אֲתָם: האל"ף, פעם בחירק ופעם בחולם, תיבה וַיִּשְׁרֹת במלעיל

מ ה וַיַּחְלְמוּ: החי"ת בפתח

מ ח לְאֱלֹהִים: האל"ף אינה נשמעת כלל

מ י אֲשַׁפְּלִיָּה: האל"ף בפתח

מ יד יֵיטֵב לָךְ: טעם נסוג אחור ליר"ד

מ טו שָׁמוּ: הטעם במ"ם מלרע

הפסרת וישב עמוס ב ו – ג ח:

ב ט גָּבְהוּ: הגימ"ל בקמץ קטן והה"א בחולם. וַיִּשְׁרֹשִׁי: שלושת הקמצים רחבים

ב י הַעֲלִיָּתִי: העמדה קלה בה"א למנוע הבלעת העי"ן החטופה

ב יב תִּנְבְּאוּ: הבי"ת בשווא נע (לא בצירי כרגיל בהפסק)

ב יג הַמְּלֵאָה: געיה בה"א הראשונה והמ"ם אחריה בשווא נע אך ללא דגש

ג ה הִיעָלָה-פָּח: געיה ביר"ד והפ"א בדגש חזק מדין דחיק

ג ו וָעָם: הויר"ו בשווא והעי"ן בקמץ

ג ח שָׁאָג: האל"ף בקמץ

ראשון של מקץ:

מא א הֵיֵאָר: היר"ד בשווא נח

מא ה וַיִּשָּׁן: קמץ בזקף גדול, השי"ן מנוקדת בקמץ

מא ח וַתִּפְּעֹם: הטעם בפ"א מלעיל

מא יא וַנַּחֲלֶמָה: החי"ת בפתח ולא בשווא

מא יב וַנְּסַפֵּר-לָּו: מוטעם בקדמא-זקף⁹

⁷ מלעיל עלול להישמע מפועל לנוח כמו בר' ח ד "וַתִּנָּח הַתִּבְּה"

⁸ הזכרנו כמה פעמים שאע"פ שלפי הכלל במילים האלה יש מרכא בתיבת התביר, הדפוסים מלבד ברויאר וכתר בר-אילן (ודותן, לא עקבתי אם בכל מקום) מציבים געיה במקום מרכא

⁹ טעם זה מכונה מתיגה-זקף או לפי התימנים, דרבן. השאלה היא מהו מיקומה של הקדמא. על פי רוב, כולל ברויאר, מעל האות וא"ו, בתורה קדומה מסומנת היא מעל הנו"ן והערה הבאה להסביר לפשר העניין

ממני: לפי הידוע לי אצל האשכנזים שלשלת נקראת כשלושה פזרים ותו לא. אבל לדברייך יש מקום להערה זו ואולי בנוסח שונה במקצת. 'ספרדים' אתה מתכוון לקריאה הנקראת ירושלמית הנפוצה? אר"ץ? בבל? מרוקו? אליהו

הרב ידידיה: בקריאת יהודי מרוקו אני לא כ"כ בקיא בטעם הנדיר בתורה, אבל אפשר לברר ע"י הקלטות שרצות ברשת (בעיקרון צריך לוודא שההקלטה מדויקת לפני כן). ההערה מיותרת לדעתי.

בהמשך ציין הרב יעקב חיים נר"ו לדברי האור תורה בפרשת וירא

ויתממה מס שניה

נקמן וכך רלך במכליל דף מ' והוא כפסק ככל ס' וערכי' ובהללי ומסור עליו ו' בטעמא מרעימין ופסקין אך המדפים כת' שהפסק טעות כי לא כמנה שום פסק אחר השלשלת ואין זו טענה כי כיון שכתבו לו סימן לכדו למס יחזרו וימכוהו ולמה לא פסק עיניו וראה שהוא כעצמו בפרשט שלפניו פסוק ויאמר יי' אלהי אדני אנכיהם הדפים ויאמר כפסק ושלשלת גם מסר עליו ו' כטעם מרעים ופסק וסייח

מסר כסדרנו פסיק וישמע ויקח מזה אלא שהוא מנכ ומניא עלינו דברי רוח : ומ' עוד ומפני שיט בתלים משלי אינך וכו' עד הם טועים זהו מה שהוא חושב :

האור-תורה מציין לדברי המסורה בונציה על ויתממה (בראשית יט, טז) בפרשת וירא ונציה מביא את ההסבר המקובל לפסק ואור-תורה אינו מודה בו.

ויתממה	מס' כסין	מס' כסין
ז"ל ת	אח' השלשלת	אח' השלשלת
מרעימי' ויט	ותמני' מס'	ותמני' מס'
מכנה' כאן	מס' אח' השלשלת	מס' אח' השלשלת
מס' וטעות כי	לכמה' תיך	לכמה' תיך
לא כמנה	ולטעמים	ולטעמים
	חצ' כשהיא	חצ' כשהיא
	חולכת אל	חולכת אל
		הם טועים

מ טו **כִּי־שָׁמוּ אֹתִי בְּבוֹר:** ההטעמה הצפויה כאן היא מלעיל, וכן בכל במקומות האחרים שמלה זו מופיעה. לעומת זאת וְשָׁמוּ בכל מקום מלרע. מקובל להסביר שאות גרונית (בעיקר אל"ף) מושכת לפעמים אות שלפניה למלרע. כלומר מלה שמשפטה מלעיל עלולה לקבל טעם מלרע אם המלה שאחריה פותחת בגרונית. מסתבר שזה רק כאשר המלה לפני הגרונית בטעם מחבר, אך לפעמים זה קורה גם כאשר היא בטעם מפסיק. לענין וְשָׁמוּ הסבר זה אינו צולח¹². ידידנו אוריאל ליקט ממה שמצא בין היתר התכתביות שנעשו בינינו ואחרים.

ספר נפלאות מתורתך מהרב יצחק רצאבי בעל שו"ת עולת יצחק

בְּאֵתִי בָּזָה לְשֹׁאֵל בְּעִיִּין קִרְיַת תִּיבַת רַבּוּ בְּפִרְשַׁת חֻקַּת, אִשֶּׁר רָבִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כִּי עַל־פִּי כִלְיִי הִדְקִדּוֹק הִיטָה תִּיבָה זֹו צְרִיכָה לִהְיוֹת נִקְרָאת מִלְעִיל, שְׁאִז מִתְּפִרְשַׁת מִלְשׁוֹן רִיב, מִשְׁא"כ אִם נִקְרָאת מִלְרַע תִּתְּפִרְשׁ מִלְשׁוֹן רַבּוּ, כִּמּוּ בְּפִרְשַׁת נַח (בְּרֵאשִׁית ח', י"ז) וּפְרוּ וּרְבּוּ עַל הָאָרֶץ. אֲבָל בְּכָל הַחוּמָּשִׁים, נִדְפַס טַעַם הַנְּגִינָה בְּפִרְשַׁת חֻקַּת מִלְרַע. א"כ נִרְאֶה שִׁישׁ אִיזָה מִסּוּרָה שְׁכָאן הוּא יוֹצֵא מִן הַכִּלְל. אֲמֵנָם הַמְּסוּרָה שֶׁנִּדְפְּסָה בַּכֹּמָה סְפָרִים, וּבִסְפָּר הַמַּכְלֹל לְהַרְד"ק, וּבִמְנַחַת שִׁי, לֹא הִזְכִּירוּ כִלְל שְׁכָאן יוֹצֵא מִן הַכִּלְל. וְכַעֲיִן זֶה נִמְצָא בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת (שם כ"ו, כ"ב) וְלֹא רַבּוּ עֲלֶיהָ, שְׁגָם שֵׁם נִדְפַס טַעַם הַנְּגִינָה מִלְרַע, אֲבָל כַּמְדּוּמִנִי בִּסְפָּר הַמַּכְלֹל לְהַרְד"ק כֹּתֵב שְׁאוֹתוֹ פֶּסוּק בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת יֵשׁ מִסּוּרָה שֶׁהוּא יוֹצֵא מִן הַכִּלְל, אֲבָל זֶה שֶׁבְּפִרְשַׁת חֻקַּת לֹא הִזְכִּיר כִלְל. א"כ צַע"ג אִיךָ יֵשׁ לִקְרוֹת, שֶׁהִרִי אִם בִּאֲמַת אִינוּ כֵּן, יִתְכַּן שֶׁמַּעֲכָב בְּדִיעֵבֵד אִם קוֹרָא מִלְרַע כִּיוֵּן שֶׁמִּשְׁנָה מִשְׁמַעוֹתָה:

שׁוּב רֵאִיתִי בִּסְפָּר אֲמַת לִיעֶקֶב עִיּוֹנִים בְּמִקְרָא לְהַגִּיר יַעֲקֹב קְאִמִּינְצִקִּי ז"ל בְּפִרְשַׁת תּוֹלְדוֹת עַל פֶּסוּק וְלֹא רַבּוּ עֲלֶיהָ, שֶׁמִּבְּאֵר שֶׁהַטַּעַם שֶׁשֵּׁם הוּא מִלְרַע הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹדֵם אוֹת ע'. וְשׁוֹהוּ הַטַּעַם שֶׁבְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב (שם מ', ט"ו) כִּי שָׁמוּ אוֹתִי בְּבוֹר מִלְרַע מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹדֵם אוֹת א' [עִיִּין בְּדַבְּרִינוּ שֵׁם בְּפִרְשַׁת וַיֵּשֶׁב, יב"ן], וּבְפִרְשַׁת יִתְרוֹ (שְׁמוֹת י"ח, י"א) אִשֶּׁר זָדוּ עֲלֵיהֶם מִלְרַע מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹדֵם אוֹת ע', וּבְפִרְשַׁת וְאֵרָא (שם ח', ז') וּפְרוּ הַצְּפִרְדַּעִים מִלְרַע מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹדֵם אוֹת ה', וּבְפִרְשַׁת בְּהַעֲלוֹתָךְ (לְעִיל י"א, ח') שָׁמוּ הֵעָם. לִפִּי זֶה בְּנִדּוֹן דִּידֵן בְּפִרְשַׁת חֻקַּת צ"ל מִלְעִיל, דְּלֹא כִּמּוּ שֶׁנִּדְפַס בְּכָל הַחוּמָּשִׁים.

וצ"ע. עכ"ל השואל הנזכר.

וְזֹאת תְּשׁוּבַתִּי מִיוֹם ד' אֱלּוּל ה'תַּשְׁנָ"א, ב'ש"ב.

(ב) תִּיבַת רַבּוּ בְּמוֹבֵן קִטְטָה, מְצִינוּ בְּמִקְרָא דָּק בְּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אֱלּוּ, וְאוּלִי אֲדַרְבָּה מִשּׁוֹם הִכִּי לֹא הוּזְקָקוּ חֲכָמֵי טַבְרִיא בְּעִלֵּי הַמוֹסְרָה לְפָרֵשׁ שֶׁהֵן מִלְרַע, מֵאַחַר שֶׁאֵין בּוֹה יוֹצֵא מִן הַכִּלְל, כִּמּוּ שֶׁמִּצִּינוּ דְּרַכֵּם כֵּן לְפַעֲמִים. וְהַרְד"ק בְּמַכְלֹל (דְּפוֹס לִיק דָּף ק') לֹא בָּא לְמַנּוֹת כָּל אוֹתָן תִּיבּוֹת שֶׁהֵן מִנְּחֵי עִיִּין מִלְרַע, רַק דּוּגְמָאוֹת בְּעֵלְמָא נִקִּיט, שֶׁהִרִי יֵשׁ עוֹד הִרְבָּה כִּיּוֹצֵא בֵּהֵן וְלֹא הִבִּיאֵם שֵׁם, הִלְכָּךְ אֵין לְדִיִּיק מִמָּה שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גַּם אֵת זֶה. גַּם אֵין דְּבַרִּי הַרְד"ק בְּשֵׁם הַמוֹסְרָה אֲלֹא מִדְּנַפְשִׁיהָ לִפִּי מְצִיאוֹת הַסְּפָרִים, אִם כֵּן גַּם בְּנִד"ד מְצִיאוֹת

¹² למשל וְשָׁמוּ בְּדִיו: במדבר ד ו לא יוסבר על-פי זה.

כז הספרים שבדקתי ישנים עם חדשים כת"י ודפוסים כולם כאחד עונים ואומרים שגם זו מלרע, וכן קבלת הקריאה מפורסמת ושגורה בפי כל: **ג) הכלל של-הגר"י קמינצקי** [וכעין זה הובא במחברת כתרי התורה דף ל"ה בעניין תיבת למה, שאם אתריה תיבה שמתחלת באותיות אה"ע תהיה מלרע ורפויה ע"ש] ידוע ונכון. ושמעתי דלפי"כך בתהלים (נ"ז, ט'), עורה כבודי עורה הנבל וגו' הראשון מלעיל והשני מלרע, כמ"ש מנחת שי שם בשם הרד"ק, ומהרי"ץ בחלק הדקדוק. אבל זה כמו כל הכללים דלעולם יש יוצאים מן הכלל, ולדוגמא בעלמא כגון בשופטים (ה', י"ב) עורי עורי דבורה, עורי עורי דברי שיר, שנים הראשונים מלעיל ואחרונים מלרע, שאין לנו טעם לדבר על פי הדקדוק, אלא הם מכלל הדברים שבסתרי תורתנו הקדושה. וכן בהמשך פסוק שטו העם וגו' שצינת, או דכו במדוכה, מלרע ולא שייך ההוא טעמא:

המשך התשובה לא מצאתי לנחוח להביא.
בהמשך הליקוט מובא דיון בעיקר על שטו (במדבר יא, ח) בפרשת בהעלותך שאינו שייך כל כך לכאן יתכן שיטופל במקומו.

המשך הנוסח ומקורותיו מפרשת וישב עז

לט כג **אֶת־כָּל־לֶשׁ, הֵם. אֶת־מִשְׁ**
מנחת-שי: **רָאָה אֶת־כָּל־לֶשׁ**: אֶת במקף, ובלא מאריך במדוייק, וכן גר' ^{כב} בחילופי דבן אשר.
[אֶת־כָּל־מְאֻמָּה].

מ ג **הַטְּבָחִים: שָׂד. הַטְּבָחִים: ל**
השמטת דגש אחרי ה"א הידיעה בלנינגרד.

מ ז **בְּמִשְׁמֶר: לֶשׁ, מִשְׁ. בְּמִשְׁמֶר: דְּ; בֵּית: לֶשׁ, מִשְׁ. בֵּית: ד**
מאורות נתן: בְּמִשְׁמֶר רפה כן
ונציה מדגיש אחרי יהו"א. מנחת-שי: **אֶתּוּ בְּמִשְׁמֶר**: חבי"ת רפה. [בְּמִשְׁמֶר].
ונציה מקיף. מנחת-שי: **בֵּית**: במאריך, לא במקף. [בֵּית].

מ ט **וְהִנֵּה: לֶשׁ, מִשְׁ. וְהִנֵּה: ד** מקף או טעם?
מנחת-שי: **וְהִנֵּה־גִפֶּן**: במקף, לא במירכא. [וְהִנֵּה־גִפֶּן].

מ י **וְהוּא: שָׂד, רמ"ה, מִג־שֶׁכֶּמֶה יג, מִק־לֶשֶׁי ב. וְהוּא: ל**

הפטרת וישב

עמוס ב יא **לְנִבְיָאִים: אֵל, מִשְׁ. לְנִבְיָאִים: ד** ונציה בלי וי"ו אחרי חבי"ת.
מנחת שי: מבניכם לנביאים - בספרים מדוייקים מלא דמלא:

^{כב} בחילופי: חילופים - ד.

יג **הַמְּלָאָה י: לֵד. הַמְּלָאָה: א** כתר ארם-צובה מרבה בחטפים בלא-גרוניות, ר"מ ברויאר משתדל למעט בהם, בהערה 5 מפנה לדברי המ"ש שהובאו כבר כמה פעמים. בכל אופן אין ספק שהשווא כאן הוא נע.

טז **ואמץ: אל, מ-ג איוב ט ד. ואמץ: ד**

ג ה **התפל: אל, מ-ג יח' כג כה. התפול: ד, מ-ק**

פֶּן לְחֶכֶם וְיִחְפֶּם-עוֹד

אנא שלחו את הערותיכם!

הכתובת למשלוח: eliyahule@gmail.com

הערות מתקבלות גם באנגלית.

הודעה מאתר "לדעת" כאן תוכלו להוריד גליונות פרשת השבוע מדי שבוע (גם גליונו מופיע

שם): <http://www.ladaat.info/gilyonot.aspx>

מאמרנו מופיע **ונשמר** באוצר החכמה בפורום דקדוק ומסורה

<http://p=272195#p272195&t=10317&http://forum.otzar.org/forums/viewtopic.php?f=45>

אם אתה מתעניין

בהגטים הלשוניים של התורה

(לשון המקרא, המשנה, התלמוד וכו')

אתה מוזמן להרשם (בחנם)

לקבלת דוא"ל בנושאים לשוניים

בכתובת: franklashon@gmail.com

☺ בוא להחכים את עצמך ואת שאר המכתבים ☺